

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПІД ЧАС ДОКУМЕНТУВАННЯ СТВОРЕННЯ НЕ ПЕРЕДБАЧЕНИХ ЗАКОНОМ ВОЄНІЗОВАНИХ АБО ЗБРОЙНИХ ФОРМУВАНЬ

DIRECTIONS FOR IMPROVING INTERACTION DURING THE DOCUMENTATION OF THE ESTABLISHMENT OF MILITARIZED OR ARMED UNITS NOT REQUIRED BY LAW

Осуховський Р.В., старший викладач
кафедри оперативно-розшукової діяльності
Національна академія внутрішніх справ

Стаття присвячена дослідженню одного з елементів організації оперативно-розшукової діяльності, а саме організації взаємодії. У статті розглянуто питання сутності взаємодії, а також визначені особливості взаємодії правоохоронних органів під час протидії не передбаченим законом воєнізованим та збройним формуванням, які діють під контролем російської федерації.

Під час дослідження окреслені проблемні питання взаємодії та визначені шляхи їх вирішення. Зокрема висвітлюється питання своєчасності створення Національною поліцією України в Інформаційному порталі, інформаційної підсистеми «Воєнний злочинець», до якої з використанням Єдиної інформаційної системи МВС України, будуть мати доступ представники правоохоронних, розвідувальних та інших державних органів, працівники прокуратури тощо. В підсистемі «Воєнний злочинець» на теперішній час накопичується інформація про осіб, які приймають участь у військовій агресії, що в свою чергу мінімізує дублювання кримінальних проваджень, фігурантом по яких є одна й та ж сама особа, а також накопичується інформація про зібрані докази, що надає можливість в найкоротші терміни повідомити особі про підозру.

Також досліджується питання дотримання законності під час затримання учасників незаконних збройних формувань. Запропоновано передбачити у ст. 208 КПК України по аналогії з ч. 3 та ч. 4 можливість затримання осіб вищезазначеної категорії при наявності обґрунтованих підстав вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності.

Розглядається організація взаємодії між оперативними та слідчими підрозділами під час досудового розслідування кримінальних проваджень вищезазначеної категорії, та пропонується повноцінне впровадження інституту детективів в структурі Національної поліції України, що призведе до прискорення прийняття процесуальних рішень.

Зосереджується увага на необхідності взаємодії з правоохоронними органами іноземних держав, в питанні документування та притягнення до кримінальної відповідальності учасників незаконних збройних формувань, що буде сприяти дотриманню принципу невідворотності покарання та підвищенню рівня національної безпеки у демократичних країнах світу.

Ключові слова: військова агресія, інформаційне забезпечення, міжнародна взаємодія, незаконні формування, оперативно-розшукова діяльність.

The article is devoted to the study of one of the elements of the organization of investigative activities, namely the organization of interaction. The article deals with the issues of the essence of interaction, and also defines the features of the interaction of law enforcement agencies in countering militarized and armed units not provided for by law, operating under the control of the Russian Federation.

In the course of the study, problematic issues of interaction were identified and ways to solve them were identified. In particular, the issue of the timeliness of the establishment of the National Police of Ukraine in the Information Portal of the information subsystem "War Criminal" is highlighted, to which, using the Unified Information System of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, representatives of law enforcement, intelligence and other government agencies, prosecutors, etc. will have access. The "War Criminal" subsystem currently accumulates information about persons participating in military aggression, which in turn minimizes the duplication of criminal proceedings involving the same person, and also accumulates information about the collected evidence, opportunity to inform the person of suspicion as soon as possible.

The issue of compliance with the law when detaining members of illegal armed units is also being investigated. It is proposed to provide Art. 208 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, by analogy with parts 3 and 4, the possibility of detaining persons of the above category, if there are reasonable grounds to believe that a possible escape in order to evade criminal liability.

The organization of interaction between operational and investigative units during the pre-trial investigation of criminal proceedings of the above category is considered and a full-fledged implementation of the institution of detectives in the structure of the National Police of Ukraine is proposed, which will lead to faster procedural decision-making.

Attention is focused on the need for interaction with law enforcement agencies of foreign states, in the issue of documenting and bringing to justice members of illegal armed groups, which will contribute to the observance of the principle of inevitability of punishment and increase the level of national security in the democratic countries of the world.

Key words: military aggression, information support, international cooperation, illegal units, investigative activity.

Постановка проблеми. 24 лютого 2022 року відбувся черговий етап ескалації військової агресії російської федерації (далі – рф). Окрім регулярних військових формувань, рф також використовує не передбачені законом воєнізовані та збройні формування (далі – НЗФ), які складаються з громадян України що перейшли на бік ворога. На теперішній час, це десятки тисяч осіб, яких потрібно ідентифікувати, задокументувати їх протиправну діяльність та притягти до кримінальної відповідальності.

Ефективна протидія НЗФ можлива лише у разі організації якісної взаємодії усіх правоохоронних органів, інших державних установ тощо.

У цій роботі на підставі наукових досліджень та практичного досвіду, визначена сутність взаємодії, її складові

та форми. Окреслені проблемні питання а також сформувані пропозиції по їх усуненню.

Стан дослідження. Взаємодію оперативних підрозділів Національної поліції України досліджували такі науковці як С. В. Албул, К. В. Антонов, О. М. Бандурка, В. І. Василюк, Є. О. Дідоренко, С. М. Князев, І. П. Козаченко, Д. Й. Никифорчук, В. В. Шендрик тощо. Починаючи з 2014 року, правоохоронна система України здійснює протидію не передбаченим законом воєнізованим та збройним формуванням які діють під контролем російської федерації, у зв'язку з чим, є необхідність розкрити проблемні питання та знайти шляхи удосконалення організації взаємодії по цьому напрямку.

Метою статті є дослідження сутності взаємодії, її особливостей під час документування не передбачених

законом воєнізованих або збройних формувань, які діють під контролем РФ, та розроблення пропозицій по підвищенню ефективності комунікації та координації правоохоронних органів.

Виклад основного матеріалу. Взаємодія є обов'язковим елементом організації оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) та досудового розслідування.

У термінологічному словнику взаємодія в ОРД – врегульована чинним законодавством, нормативно-правовими та відомчими нормативними актами, узгоджена за метою, завданнями, місцем і часом, сумісна діяльність двох і більше підрозділів (працівників), не підпорядкованих по службі, для концентрації сил, засобів і здійснення таких спільних заходів, вибір таких тактичних прийомів або їх комбінацій, які найкраще забезпечують виконання завдань у винятково короткі терміни силами і засобами, що є в розпорядженні суб'єктів взаємодії, з найменшими їх затратами [1, с. 16].

О. М. Бандурка зазначає, що взаємодія – це комплекс спільних або узгоджених за часом і місцем дій кількох оперативних підрозділів щодо вирішення певних завдань у протидії злочинності спільними зусиллями [2].

Науковці у сфері кримінального процесу розкривають взаємодію як визначену законодавством узгоджену діяльність працівників органів Національної поліції щодо здійснення оперативно-розшукових, слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, для своєчасного розкриття і розслідування кримінальних правопорушень, а також з метою ефективного вирішення інших завдань кримінального судочинства [3, с. 5].

Зокрема Р. М. Дударець який досліджував розслідування створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань зазначав що взаємодія – це спільна, узгоджена за часом, способами, засобами діяльність підрозділів НПУ, СБУ, ГПУ, ЗСУ, НГУ та ДСФМ України, спрямована на досягнення спільної мети, зокрема здійснення досудового розслідування щодо НЗФ в умовах збройного конфлікту [4].

В. В. Аброськін, який досліджував діяльність поліції в зоні АТО, зазначив основні ознаки загальнотеоретичного уявлення про «взаємодію»:

- для взаємодії необхідна наявність не менше двох суб'єктів;
- суб'єктів взаємодії об'єднує єдина мета щодо виконання спільних завдань (єдність та спрямованість функціонування взаємодіючих суб'єктів);
- взаємодія полягає в узгодженні дій (реалізації заходів) суб'єктів за цілями, часом, місцем проведення і програмою;
- під час взаємодії кожен із взаємодіючих суб'єктів діє в межах визначених повноважень;
- процес взаємодії є об'єктом нормативно-правового регулювання, особливості якого визначаються видом суб'єктів взаємодії;
- по відношенню до координації взаємодія між суб'єктами є об'єктом управлінської діяльності з координації [5].

Кримінальний процесуальний Кодекс України та Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» не розтлумачують слово взаємодія, Закон «Про Національну поліцію» не дає визначення що таке взаємодія, а лише передбачає взаємодію з населенням, органами державної влади та органами місцевого самоврядування. «Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні» [6] визначає основні принципи взаємодії та порядок дій при надходженні повідомлень про вчинення кримінального правопорушення, під час досудового розслідування, а також судового розгляду кримінального провадження.

Проаналізувавши думки науковців, та діюче законодавство, вважаємо за доцільне визначити «взаємодію» у сфері протидії злочинності як взаємоузгоджену за метою, характером, місцем і часом діяльність правоохоронних та інших уповноважених органів та служб, що відбувається з дотриманням законодавства України, яка спрямована на оптимальне та ефективне вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності та кримінального судочинства.

Відповідно до статті 23 Закону України «Про Національну поліцію», поліція відповідно до покладених на неї завдань здійснює у взаємодії зі Збройними Силами України, Національною гвардією України, Державною прикордонною службою України, Державною спеціальною службою транспорту, Службою безпеки України боротьбу з диверсійно-розвідувальними силами агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями [7, ст. 23].

З метою більш якісного вивчення питання взаємодії у 2022 році були анкетовані 317 працівників оперативних підрозділів Національної поліції, які проходять службу в Донецькій та Луганській областях. Під час опрацювання питання щодо суб'єктів ОРД з якими вони здійснювали взаємодію під час документування учасників НЗФ, 78,2 % зазначили Службу безпеки України, 39,8 % Державну прикордонну службу, 11,8 % Службу зовнішньої розвідки, 7,3 % Державне бюро розслідувань, 6,9 % Розвідувальні органи Міністерства оборони, та 6,6 % Державну кримінально-виконавчу службу, взаємодію з іншими суб'єктами ОРД зазначили менше 5 % респондентів.

Інструкція про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю передбачає наступні форми взаємодії:

1. Проведення спільного аналізу стану, структури організованої злочинності, причин і умов, що сприяють діяльності організованих груп, прогнозування тенденцій поширення організованої злочинності.
2. Обмін оперативною інформацією, що становить інтерес для боротьби з організованою злочинністю.
3. Розроблення й реалізація спільних програм, планів у сфері боротьби з організованою злочинністю.
4. Створення робочих груп для підготовки законопроектів, пропозицій про зміни й доповнення до законодавства.
5. Проведення узгоджених оперативно-розшукових, профілактичних та інших заходів.
6. Підготовка й проведення спільних колегій, нарад, семінарів з питань вдосконалення взаємодії.
7. Розроблення навчальних програм та проведення занять у системі професійної підготовки.
8. Удосконалення міжнародного співробітництва у сфері боротьби з організованою злочинністю.
9. Інформування громадськості про результати діяльності у сфері боротьби з організованою злочинністю [8].

Під час анкетування оперативних працівників Національної поліції, щодо взаємодії при протидії НЗФ, 64,5 % зазначили що вона полягала у обміні інформацією, 30,4 % вказали що взаємодіяли під час оперативно-профілактичних відпрацювань, 23,9 % спільно проводили ОТЗ та НСРД, 22,9 % користувалися відомчими обліками, 19,8 % отримували консультаційну допомогу, 18,1 % користувалися допомогою негласних співробітників інших служб.

Протидія НЗФ має проблемне питання, яке полягає у визначенні підслідності. Діяльність осіб, які під час збройного конфлікту стали на бік російської федерації кваліфікується за наступними статтями КК України: ст. 110 – Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України; ст. 255 – Створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній; ст. 258 – Терористичний акт, ст. 260 – Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, та іншими пов'язаними статтями КК України [9].

З березня 2022 року також дії таких осіб за певних обставин, ще кваліфікують за ст. 111-1 КК України Колабораційна діяльність.

Наявна конкуренція статей, призводить до одночасного документування протиправних дій однієї особи, в межах підслідності, різними правоохоронними органами, що призводить до ірраціонального використання ресурсів.

Стаття 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» передбачає що на особу, яка підозрюється в підготовці до вчинення злочину, переходується від органів досудового розслідування, суду або ухиляється від відбуття кримінального покарання, безвісти зникла, ведеться тільки одна оперативно-розшукова справа [10, ст. 9], в кримінальному процесуальному законодавстві така норма відсутня, хоча відповідно до статті 61 Конституції України ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення [11, Ст. 61]. Відповідно лише тільки після набрання особою процесуального статусу підозрюваного або обвинуваченого, проявляється факт одночасного документування особи по декільком провадженням.

Дуже своєчасним було створення на центральному серверному програмно-технічному комплексі інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України», спеціалізованого програмного забезпечення – інформаційна підсистема «Воєнний злочинець». До інформаційної підсистеми «Воєнний злочинець» вноситься інформація про осіб, які причетні до військової агресії (військовослужбовці збройних сил російської федерації, члени незаконних збройних формувань, приватних військових компаній, колаборантів тощо, а також зазначається перелік доказів.

Доступ до інформаційної підсистеми «Воєнний злочинець» будуть мати усі установи які об'єднані у єдиній інформаційній системі МВС, що призведе до мінімізації дублювання кримінальних проваджень стосовно однієї особи та відповідно до ефективного використання людських та матеріальних ресурсів.

Наступним проблемним питанням взаємодії, є внутрішня взаємодія між оперативними та слідчими підрозділами.

Не зважаючи на прогнозування ескалації військової агресії, за 2021 рік лише 140 особам повідомлено про підозру за вчинення кримінального правопорушення передбаченого ст. 260 КК України «Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань» (2018 рік – 333, 2019 рік – 257, 2020 рік – 285, 2021 рік – 140)) [12].

Кримінальний процесуальний кодекс 2012 року обмежив оперативність роботи працівників кримінальної поліції, які на стадії досудового розслідування здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) лише за письмовим дорученням слідчого, дізнавача, прокурора. Ініціативний рапорт, який передбачений наказом МВС України № 575, жодним чином не впливає на оперативність прийняття рішення. Слово оперативна діяльність на теперішній час вже не є синонімом до слів швидка або стрімка.

Розглянемо хронологію діяльності правоохоронців по реагуванню на інформацію про особу яка приймала участь у НЗФ та перебуває на підконтрольній території.

При надходженні інформації, працівник оперативного підрозділу повідомляє про це керівника підрозділу кримінальної поліції, який у свою чергу повідомляє інформацію керівнику слідчого підрозділу для визначення слідчого. Слідчий досліджує матеріали та доповідає керівнику слідчого підрозділу, який з прокурором погоджує внесення відомостей до ЄРДР. Керівник органу прокуратури визначає прокурора, який буде здійснювати процесуальне керівництво у кримінальному провадженні. Після чого слідчий у більшості випадків разом з оперативним працівником доповідають інформацію процесуальному керівнику, який приймає рішення про проведення слідчих (розшукових)

дій (далі – СРД) або негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД), оцінює зібрані докази та лише потім дозволяє затримання особи у порядку ст. 208 КПК України, та погоджує клопотання про обрання запобіжного заходу.

Відповідно коли оперативний працівник безпосередньо виявив особу, він не може її затримати, тому що можливо у подальшому його рішення не підтримає слідчий, або прокурор, та відповідно є ризик самому оперативнику бути притягнутим або за незаконне затримання, або за незаконне позбавлення волі. Стаття 208 КПК України передбачає чотири підстави затримання уповноваженою службовою особою, та чи буде законним затримання учасника НЗФ, який певний термін вже перебуває на підконтрольній території, питання дискусійне. І це не завжди особи які просто охороняли захоплені адміністративні будівлі, або чергували без зброї на блокпостах. Хтось з цих людей приймав участь у бойових діях, хтось катував та вбивав, достатньо пригадати затриманого у Києві ката з заводу «Ізоляція» [13], або як особа, яка вбила спецпризначенця Віталія Мандрика у Маріуполі [14]. На нашу думку доцільно передбачити у ст. 208 КПК України по аналогії з ч. 3 та ч. 4 можливість затримання осіб вищезазначеної категорії при наявності обґрунтованих підстав вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності.

Наступний етап взаємодії, взаємодія під час проведення СРД та НСРД.

Під час аналізу матеріалів кримінальних проваджень та судових рішень встановлено, що доказова база формується шляхом проведення наступних СРД: пред'явлення особи для впізнання (наживо або за фотознімками), проведення слідчого експерименту, допит свідків, підозрюваних (обвинувачених), огляд інформації яка міститься в мережі Інтернет, тимчасовий доступ до речей і документів (інформація операторів рухомого (мобільного) зв'язку), проведення фотопортретної та фоновскопичної експертизи, а також шляхом проведення НСРД: зняття інформації з електронних інформаційних систем, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж (контроль за телефонними розмовами).

Варто зазначити, що у більшості рішень суду доказову базу складає допит обвинуваченого, допит двох або трьох свідків із впізнанням та протоколи проведення слідчих експериментів.

Більшість цих СРД та НСРД проведені безпосередньо працівниками оперативних підрозділів за дорученням слідчого або прокурора.

У деяких випадках слідчий по таким провадженням лише передає інформацію від оперативного працівника до прокурора, та іноді навіть не вивчає зібрані матеріали. Непоодинокі випадки коли з метою пришвидшення процесу від імені слідчого оперативні працівники готують клопотання на проведення СРД та НСРД.

Є критичні висловлювання з приводу того, що залучення оперативних працівників як детективів, для здійснення досудового розслідування, призведе до погіршення якості документування. Для спростування таких думок, варто зупинитися на судовій статистиці. Проаналізуємо роботу судової системи України за 2018 рік. Стосовно 212 осіб провадження закрито у зв'язку зі звільненням від кримінальної відповідальності, у більшості випадків на підставі ч. 6 ст. 260 КК України. 78 осіб було засуджено, з яких 63 звільнено від покарання з випробуванням. Лише 15 засуджені до позбавлення волі, з яких 6 за сукупністю злочинів та 3 за сукупністю вироків. Фактично з 290 осіб які приймали участь у НЗФ, саме за цю протиправну діяльність засуджено лише 9 осіб [15].

3 лютого 2022 року розпочався черговий етап ескалації бойових дій із залученням сотень тисяч військовослужбовців окупаційних військ та учасників НЗФ, для ефективного документування протиправної діяльності яких

потрібно шукати рішення. Ми вважаємо, що повноцінне впровадження інституту детективів в Національній поліції України, призведе до активізації у даному напрямку, що належним чином відобразиться на національній безпеці нашої держави [16].

Ще варто зупинитися на організації міжнародної взаємодії.

Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» передбачений обов'язок здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами, в тому числі відповідними органами іноземних держав та міжнародних антитерористичних організацій, з метою швидкого і повного попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень, та право звертатися у межах своїх повноважень із запитом до правоохоронних органів інших держав та міжнародних правоохоронних організацій відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна [10].

На теперішній час існують наступні організації міжнародного-поліцейського співробітництва: INTERPOL, ASEANAPOL (Південно-Східна Азія); AFRIPOL (Африка); EUROPOL (Європейський союз); AMERIPOL (Південна Америка); AIMC (Рада міністрів внутрішніх справ арабських країн); GCCPOL (Арабські держави Перської затоки) тощо.

Для нашої країни велике значення має саме взаємодія з Європейськими країнами, як з постійним союзником у протидії збройній агресії рф.

Офіційно Європол був заснований 26 липня 1995 року, коли на виконання ст. 29 Маастрихтського договору [17] Радою Європейського Союзу було схвалено Конвенцію про створення Європейського поліцейського відомства.

Одним з основних нормативно-правовим документом підписаним в нашій державі став Меморандум про взаєморозуміння між Україною та Європейським поліцейським офісом щодо встановлення захищеної лінії зв'язку від 11.03.2015 року [18]. Метою цього Меморандуму є врегулювання порядку встановлення, введення в дію та експлуатацію захищеної лінії зв'язку для обміну інформацією між Міністерством внутрішніх справ України та Європолом.

Одним із основних завдань Європолу під час обміну інформації, є безпечна та швидка передача конфіденційної інформації, у тому числі персональних даних. Основний канал обміну інформацією між Європолом, державами-членами ЄС, країнами, що не входять до ЄС, і третіми сторонами є – мережевий додаток безпечного обміну

інформацією (The Secure Information Exchange Network Application (SIENA)).

Платформа дає можливість швидкого та зручного обміну оперативною та стратегічною інформацією щодо кримінальних правопорушень між:

- офіцерами зв'язку, які відряджені до Європолу, аналітиками та експертами;
- країнами-членами ЄС;
- третіми сторонами, з якими Європол уклав угоди про співробітництво [19].

На відміну від Інтерполу, статут якого не дозволяє обмінюватися інформацією щодо учасників НЗФ які діють під контролем рф (політичне питання), за допомогою SIENA можливо надсилання інформації щодо вищезазначених осіб до користувачів підсистеми.

Структурно контингент НЗФ формується з двох основних груп: іноземці, та українці які у більшості проживають на території східних областей.

Перша група формується з громадян рф а також тих, які мешкають на підконтрольних територіях рф: Абхазія, Придністров'є, Південна Осетія, Чечня.

Друга група формується представниками таких основних соціальних груп: «кримінального світу», колишніми правоохоронцями та військовослужбовцями незадоволеними діями чинної влади; звичайними громадянами, які піддалися негативному інформаційно-психологічному впливу противника або були мобілізовані до лав НЗФ [20, с. 22].

Також не поодинокі випадки участі у НЗФ осіб з інших країн, у тому числі Євросоюзу.

Цивілізований світ розуміє небезпеку від осіб які приймали участь у НЗФ та дає правову оцінку їх діям. Учасників НЗФ затримували Італійські правоохоронці [21], суди Чехії вже не одноразово виносили вироки таким особам, які набагато суворіші ніж вироки винесені українськими судами [22].

Вважаємо що необхідно обов'язково використовувати усі можливі інструменти для організації взаємодії з метою взаємного інформування та документування учасників НЗФ які діють на боці рф.

Висновки. Підсумовуючи варто зазначити, що взаємодія обов'язковий елемент організації будь якої діяльності, не виключенням є і протидія злочинності та зокрема протидія НЗФ. Якісна організація взаємодії та впровадження в практичну діяльність пропозицій запропонованих у статті надасть можливість правоохоронним органам України більш ефективно протидіяти НЗФ які діють під контролем російської федерації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Основи оперативно-розшукової діяльності: термінологічний словник / уклад. С.В. Албул. – Одеса : Астропринт, 2017. – 132 с. (Серія: Теорія і практика ОРД).
2. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність: підручник. Ч. 1. Харків: Вид-во НУВС, 2002. 140 с.
3. Організація взаємодії підрозділів Національної поліції під час проведення досудового розслідування: навч. посібник / О. П. Бойко, О. Ф. Кобзар, В. В. Рогальська, Н. П. Черняк. – Дніпро: ДДУВС, 2017. 84 с.
4. Дударець Р. М. Розслідування створення непередбачених законом воєнізованих або збройних формувань: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2020. 269 с.
5. Аброськін В. В. Адміністративно-правові засади забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки в умовах антитерористичної операції: монографія / В'ячеслав Васильович Аброськін ; Харків. нац. ун-т внутр. справ ; худож. оформл. О. А. Гугалова-Мешкова. – Харків : Фоліо, 2019. 285 с.
6. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Наказ МВС України від 07.07.2017 № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>.
7. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
8. Про затвердження Інструкції про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю: Наказ МВС України, ЦУ СБ України від 10.06.2011 № 317/235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0822-11>.
9. Осуховський Р.В. Оперативно-розшукова характеристика створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань. *Актуальні питання діяльності кримінальної поліції (з нагоди 60-річчя ДЮОІ та Дня карного розшуку)*: Матеріали Всеукраїнського круглого столу (Маріуполь, 21 квіт. 2021 р.). Ред. кол.: О.О. Волобуєва, О.В. Ковальова, С.П. Пекарський. Маріуполь: ДонДУВС, 2021. С. 107-111.
10. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

11. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30 Ст. 61. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
12. Статистика. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/statistika>.
13. Служба безпеки України. URL: <https://ssu.gov.ua/novyyny/sbu-zatrymala-kolyshnoho-boiovyka-dnr-yakyi-ocholiuvav-nezakonnu-viaznytsiu-okupantiv-izoliatsiia>.
14. Мандрик Віталій Олегович. Вікіпедія: вільна енциклопедія URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B8%D0%BA_%D0%92%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B9_%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87.
15. Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/.
16. Осуховський Р.В., Шарий О.І. Впровадження інституту детективів в національній поліції України, як перспектива активізації про-тидії не передбаченим законом воєнізованим або збройним формуванням. *Шляхи реформування кримінальної поліції: вітчизняний та зарубіжний досвід*: матеріали Міжнар. наук.-практ. круглого столу (Київ, 18 лют. 2022 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. 233 с. с. 130-134.
17. Договір про Європейський Союз (Маастрихт, 7 лютого 1992 года). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029#Text.
18. Меморандум про взаєморозуміння між Україною та Європейським поліцейським офісом щодо встановлення захищеної лінії зв'язку від 11.03.2015 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_a12#top.
19. Secure Information Exchange Network Application (SIENA). URL: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/services-support/information-exchange/secure-information-exchange-network-application-siena/>
20. Голованов А.В., Починок С.М., Аналіз складу та характеру дій незаконних збройних формувань та диверсійно-розвідувальних сил під час проведення антитерористичної операції на сході України. Труді університету. Вип №4 (125). Київ: НУОУ, 2014.
21. Арсен Аваков: Італія послідовно затримує активних учасників проросійських НЗФ. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/arsen-avakov-italiya-poslidovno-zatrimuje-aktivnix-uchasnikiv-prorosiskix-nzf>.
22. У Чехії чоловіка засудили на 20 років за участь у конфлікті на Донбасі на боці НЗФ. Zikua.news. URL: https://zikua.news/news/crime/u_chekhii_cholovika_uviaznyly_na_20_rokiv_za_uchast_u_viini_na_donbasi_na_botsi_nzf_1004266